

Reactie van auteur op commentaar in 'De Nederlandse Jager' over 'De voedselkeuze van de Ekster in het Nederlandse duingebied'.

W.D. Denneman

Helaas moest ik via een omweg vernemen dat in 'De Nederlandse Jager' van 2 december 1981 bladzijden 809-810 een reactie op mijn artikel in 'Het Vogeljaar' 29(4) stond. De schrijver, de jager-bioloog dr. J. den Hollander, heeft niet de moeite genomen mij hiervan in kennis te stellen. Gezien het feit dat zelfs de hoofd-redacteur van De Nederlandse Jager mij niet kon garanderen dat ik in de gelegenheid zou zijn in zijn blad op dit commentaar te reageren -hij verwees mij notabene naar de heer Den Hollander die als bioloog om advies gevraagd zou worden- zie ik mij genoodzaakt dit via deze weg te doen. Na lezing van het commentaar werd overigens wel duidelijk waarom niet in het blad, waarin de oorspronkelijke publicatie stond, gereageerd werd, wat toch gebruikelijk is.

Om te beginnen wordt in dit commentaar een aantal pertinent onjuiste gegevens gebruikt.

- Als gemiddeld percentage vogelresten in de magen gaf ik 0,07% op. Den Hollander verhoogde dit moeiteloos tot 1%.
- Door mij is nooit gesteld dat de 7% frequentie van vogelresten te verwaarlozen is. Wel is dit vastgesteld voor de hoeveelheid vogelresten van 0,07%, welke twee totaal verschillende aspecten van het onderzoek zijn.
- Den Hollander suggereert dat het hier om een minimum schatting gaat. In 'conclusies en discussie' is er echter op gewezen dat het hier om een maximaal tot uitdrukking gebrachte hoeveelheid vogelresten gaat. Dit juist dank zij de onvolkomenheden die aan deze methode kleven; namelijk dat hardere voedseldelen sterker benadrukt worden dan zachtere delen (een kaal jong heeft ook een snavel). Dit heeft als nadeel een mogelijke overwaardering van voedselcomponenten als insecten, maar als voordeel dat eieren en/of veren maximaal tot uitdrukking komen. Het resultaat is dat vogelresten eerder te hoog dan te laag gewaardeerd worden. Doordat delen van eieren en veertjes nauwelijks gewicht of volume hebben in vergelijking tot de rest van de maaginhoud, zijn methoden die op deze eenheden gebaseerd zijn minder geschikt voor het bepalen van de hoeveelheden eieren en/of jonge vogels. Daarom is gekozen voor het omrekenen van getelde aantallen voedseldeeltjes tot percentages en niet voor gewichts- of volumepercentages. Dat het hier zeker niet om een minimum-schatting gaat blijkt nog sterker wanneer men zich realiseert dat de frequentie weliswaar niets zegt over de hoeveelheid die geconsumeerd

wordt, maar wel over de voorkeur of beschikbaarheid van de betreffende voedselcomponent.

Als er dus een sterke voorkeur van de Ekster voor eieren of jongen als voedsel is, zal dit met name in het voorjaar in een relatie hoge frequentie tot uitdrukking komen.

- Dat Den Hollander niet bepaald zorgvuldig met mijn gegevens is omgesprongen blijkt ook uit de zeer suggestieve berekening, waarbij hij gemakshalve het aantal Eksters op duizend stuks schat. Bij inventarisatie van het Noordhollands Duinreservaat in 1980 (Slings, De Vries & Van der Vegte) werd een aantal van 184 paar vastgesteld.

De bewering van Den Hollander dat het niet-signaleren van predatie bij observaties en het ontbreken van zangvogelresten geleid hebben tot de conclusie dat de Ekster geen schade toebrengt aan de populaties, is bezijden de waarheid.

Om te beginnen is nooit de conclusie getrokken dat de Ekster geen schade toebrengt aan zangvogelpopulaties. Integendeel, de gestelde conclusie is een geheel andere en is tevens aanmerkelijk genuanceerder dan Den Hollander weergeeft. Geconcludeerd wordt dat predatie op broedvogels inderdaad voorkomt; maar dat het zeer de vraag is in hoeverre de frequentie en de kwantiteit van de predatie op een dusdanig niveau liggen, dat van wezenlijke invloed op de broedvogelstand sprake is'. Hierbij werd er dan ook nog op gewezen dat beïnvloeding van het broedsucces niet automatisch behoeft te betekenen dat de populatiedichtheid van de soort ook beïnvloed wordt. In veel gevallen worden vervolgens geproduceerd. Ook is bekend dat andere factoren die na het uitvliegen van jonge vogels optreden, de uiteindelijke populatiedichtheid bepalen.

Opvallend is bovendien dat Den Hollander er van uitgaat dat bij het onderzoek de waarneming 'niet-zien' leidt tot de door mij nimmer gedane conclusie 'niet-schadelijk'.

Dit is nu juist de wijze van redeneren waarop de huidige bejaging van de Ekster gebaseerd is. Veldwaarnemingen van predatie door Eksters leiden tot de conclusie dat de Ekster de broedvogelstand aantast, zonder dat dit ooit bewezen is. Het leggen van deze niet-wetenschappelijke oorzaak-gevolg relatie is tot op heden de basis van de jacht op deze vogels. Essentieel is, dat de schuld van de Ekster aan de afname van de broedvogelstand aangetoond moet worden, niet dat bewezen moet worden dat de Ekster onschuldig is aan deze afname. Ook in de Nederlandse rechtsorde is het gebruikelijk te bewijzen dat de verdachte schuldig is, in plaats van andersom. Het vóór bejaging gebruiken van het nooit aangetoonde argument dat de Ekster aan deze afname zou bijdragen, is even irreëel als het tégen bejaging gebruiken van de onbewezen stelling dat de Ekster nuttig is bij het voorkómen van

insektenplagen door consumptie van bijvoorbeeld schadelijke ritnaalden en emelten.

Een variant van het door Den Hollander gesuggereerde onderzoek van de zangvogelpopulatie is tot nu toe alleen verricht door Dijkse (1978). Dit onderzoek werd gedaan van 1965 tot 1977 in een relatief sterk begrensd gebied (Texel). Uit de cijfers over het aantalsverloop van de eksterpopulatie en de overige vogelpopulatie blijkt een sterke toename van de zangvogelstand, ondanks een verdubbeling van het aantal Eksters in die periode. Bovendien blijkt uit ander onderzoek (De Koning 1980), bij een groeiende eksterpopulatie als gevolg van het wegvallen van bejaging, een toename van de predatie op de Ekster zelf (bijvoorbeeld door de Bosuil). Het jagen zou in zo'n geval dus geen nut hebben, integendeel: door concurrentie van predator en jager zou de jager zelfs schadelijk kunnen zijn voor de predator. Afgezien van bovenstaande overwegingen blijft de op zich al discutabele vraag of de eksterstand door jacht te reguleren zou zijn. De ontwikkelingen van de laatste vijftien jaar moeten toch op zijn minst aanleiding zijn voor enige twijfel omtrent de werkelijke waarde van bejaging in dit geval.

Het lijkt mij duidelijk dat het regulerend optreden van de mens in dit soort gevallen vaak een kwestie van symptoombestrijding is, waarbij de oorzaak niet wordt weggenomen. Het lijkt daarom verstandig deze vicieuze cirkel in zo'n geval eens te doorbreken. Helaas valt te constateren dat de uit deze gegevens volgende opvatting over de te treffen beheersmaatregelen niet noodzakelijkerwijs dezelfde behoeft te zijn als die van de beherende instantie van dit gebied.

■ W.D. Denneman, Uilenstede 238, 1183 AR Amstelveen 020-433569.

LITTERATUUR:

- Denneman, W.D. (1980): Een bijdrage aan de oecologie van de ekster (*Pica pica L.*) met de nadruk op de voedselkeuze. Gestencild rapport, 73 bladzijden.
- Denneman, W.D. (1981): De voedselkeuze van de Ekster in het Nederlandse duingebied. Het Vogeljaar 29(4): 194-203.
- Dijkse, A. (1978): Enige gegevens over het verloop van de populatie van kraaiachtigen en door hun gepredeerde soorten op Texel. De Pieper 17: 53-65.
- Hollander, J. den (1981): Eksters en hun voedsel. De Nederlandse Jager 86(25): 809-810.
- Koning, F.J. (1980): Over eksters, kraalen en ander gajes. De Lepelaar no. 67: 50-52.
- Slings, Q.L., C.N. de Vries & F.W. van der Vegte (1980): Verslag broedvogelinventarisatie 1979 Noordhollands Duinreservaat. Intern rapport.

Over afschot van Roeken

Van landbouwzijde wordt grote druk uitgeoefend om de jacht op de Roek opnieuw toe te staan. Vooralsnog zal worden gepoogd door middel van individuele afschotvergunningen aan in omvang toenemende problemen met betrekking tot landbouwschade het hoofd te bieden. Aan de hand van een in 1980 gehouden roekentelling en van de ervaringen met de eerstgenoemde afschotregeling, zal ik bezien of het huidige beleid kan worden voortgezet.

Overigens treft het Jachtfonds, zo veel als mogelijk is, maatregelen die zowel in het belang van de landbouwer als het wild zijn. Verder zal ik met kracht gebruik blijven maken van mogelijkheden die de Jachtwet mij biedt ter bescherming van bedreigde wildsoorten.

Uit de Memorie van Toelichting op de begroting van het Ministerie van Landbouw en Visserij.

Inventarisatie Roek in Limburg 1981

'In 1981 werden in Limburg 17 roekenkolonies geteld (in 1980: 18 kolonies). Er werden in totaal 1033 nesten geteld (in 1980: 924 nesten). Een stijging van 11.8% die J. Ummels in zijn verslag over de inventarisatie in Limburg in 'In Vogelvlucht' 4(4): 118-121 vermeldt. Dit komt neer op een aantal broedparen van 0.47 per km². Dit was in 1944 nog 1.93 per km².

Zie ook 'Het Vogeljaar' 29(5): 255.

'Geef om de Natuur' voor Liesveld

In 1980 ontving de Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels voor het ooi-vaarsdorp Het Liesveld een bedrag van f 137.000.-. Aan de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland werd f 125.000.- betaald ten behoeve van het Naardermeer. 'It Fryske Gea' ontving f 115.00.-.

Late broedgevallen van de Fuut

In 'Het Vogeljaar 29 (6): 323 doet Remco Beijersbergen verslag van zijn interessante waarnemingen van late broedgevallen van de Fuut in de vijvers van het Haagse bos. Zijn suggestie dat het hier een zeer uitzonderlijke situatie betreft, veroorzaakt door het mooie nazomerweer, is echter niet juist. In de gebieden die ik in de jaren 1980 en 1981 intensief heb bestudeerd (de Leidse singels en de wateren van Midden-Delfland), komt ten minste 40 tot 50% van de broedparen tot een tweede broedpoging. In 1980 kon ik van 8 van de 20 paar een tweede broedpoging vaststellen, in 1981 van 13 van de 27 paar. Beginnen de meeste paren min of meer gelijktijdig in de eerste helft van april aan hun eerste broedpoging, het aanvangstijdstip van de tweede broedpogingen is veel meer gespreid en kan liggen tussen de tweede helft van mei tot diep in augustus. Behalve mogelijk het weer zijn er waarschijnlijk nog een groot aantal factoren die bepalen of en op welk tijdstip een paar aan een tweede broedsel begint. Eén belangrijke factor is in ieder geval de mate van succes van het paar tijdens de eerste broedpoging: paren die geen of weinig jongen hebben voorgebracht, gaan snel opnieuw aan de slag, terwijl paren met 4 of 5 jongen wachten tot de jongen op eigen benen kunnen staan. Dit tijdstip ligt gemiddeld zo'n 100 dagen na het leggen van het eerste ei. Het zijn deze laatste paren die tot half september broedend kunnen worden aangetroffen en die tot ver in november bezig kunnen zijn met het grootbrengen van jongen!

■ A.M. van der Poel, Hammarskjöldlaan 14, 2286 GT Rijswijk (Z.H.).